Euroopa Liidu
Teataja

ET
C-seeria

C/2025/1189

21.3.2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

„Noorte osalemine sotsiaalses ja kodanikuühiskonna dialoogis Vahemere piirkonnas“

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2025/1189)

Raportöör: **Thomas WAGNSONNER**

Kaasraportöör: **Lidija PAVIĆ-ROGOŠIĆ**

Nõustaja	Karol ZABAWA (II rühma nõustaja) Graziano TULLIO (III rühma kaasraportööri nõustaja)
Täiskogu otsus	17.1.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	12.11.2024
Vastuvõtmine täiskogus	23.1.2025
Täiskogu istungjärk nr	593
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	175/0/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Käesoleva arvamuse koostamises osalesid noorte esindajad. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitab kaasata noori poliitikakujundamise protsessi kõikidesse etappidesse alates otsuste tegemisest kuni poliitika rakendamise ja hindamiseni. Väga oluline on rakendada kõigis etappides tugevaid järelevalve-, tagasiside- ja aruandlusmehhanisme.

1.2. Sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi protsessid on demokraatliku osalemise nurgakivi. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel, noorteorganisatsioonidel ning tööandjate ja töötajate organisatsioonidel on aga raske otsustusprotsessides tõhusalt osaleda. Paljudes MENA ([1]) riikides on ühinemisvabadus, sõnavabadus ning üldisemalt töötajaid ja kodanikuühiskonda esindavate organisatsioonide võime kaitsta nende õigusi ja väljendada nende nõudmisi piiratud. On oluline toetada demokraatlikke protsesse laiemalt, mitte ainult valimisi. Selleks tuleb luua sisukaid kaasamismehhanisme, mida iseloomustavad kodanikuvabadus, läbipaistvus, teabe kättesaadavus ja igaühe võimalus osaleda.

1.3. MENA piirkonna noorte ja nende juhitavate organisatsioonide kogemused ja olud on väga erinevad. Noorte ühemõõtmelisest määratlemisest tuleb loobuda, tunnistades eri noorterühmade eripära ja rakendades intersektsionaalset lähenemist, et vältida noorte geograafilise ja sotsiaalpoliitilise mitmekesisuse tähelepanuta jätmist.

1.4. Vahemere piirkonna (edaspidi „piirkond“) noorte sotsiaalmajanduslikku olukorda iseloomustavad suur tööpuudus, ebatüüpiline ja mitteametlik töö, madalad palgad, kvaliteetsete töökohtade vähesus ning NEET-noorte (noorte, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel) suur osakaal. Komitee rõhutab vajadust reformida nende probleemide lahendamiseks nii tööturgu kui ka haridussüsteeme.

([1]) Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika.

1.5. Haavatava taustaga rühmadel on lisaks probleeme seoses esindatuse, võimaluste kättesaadavuse, tööturu ja muude valdkondadega. Komitee rõhutab vajadust töötada välja toetusprogrammid, mis jõuaksid nende rühmadeni.

1.6. Komitee märgib, et haridussüsteemid peaksid jõulisemalt edendama kodanikuaktiivsust osalusprotsesside kaudu ja looma toetavaid ökosüsteeme asjakohaste oskuste (nt poliitiline ja digitaalne kirjaoskus) omandamiseks, et noortel oleks võimalik institutsioonilistes protsessides enesekindlalt osaleda. Ka kodanikuühiskond ja sotsiaalpartnerite organisatsioonid peaksid noori toetama, korraldades suutlikkuse suurendamise seminare, mis lihtsustavad noorte juurdepääsu ressurssidele ja osalemisvõimalustele.

1.7. Probleemide kindlakstegemiseks ja selleks, et anda noorte huvidele koht osalusprotsessides, on vaja piisavaid noortevaldkonna teadusuuringuid, mille jaoks on vaja asjakohaseid andmeid. Komitee rõhutab vajadust teadustegevuse järele, mis keskendub noorte kaasatusele tööturul, hariduses, osalusprotsessides ja ühiskondlikus elus. Tuleb tugevdada koostööd haridusasutuste, akadeemiliste ringkondade, ettevõtlussektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas sotsiaalpartnerite vahel, seades kesksele kohale noorte aktiivse kaasamise.

1.8. Piirkonna riike iseloomustab sageli piisavate raamistike puudumine tõhusaks sotsiaaldialoogiks. Komitee rõhutab vajadust tugevdada kolmepoolset ja kahepoolset sotsiaaldialoogi, eelkõige ILO (Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni) oluliste sotsiaaldialoogi käsitlevate konventsioonide tervikliku rakendamise kaudu.

1.9. Komitee toonitab, et kasulikud on noorte tegevuskavad, mis sisaldavad konkreetseid meetmeid ja vahendeid kaasavamate organisatsiooniliste raamistike loomiseks, et toetada noorte osalemist sotsiaalpartnerite organisatsioonides. Noorte töötajate julgustamine kollektiivläbirääkimistes osalema ja noortele mõeldud esindusstruktuuride loomine ettevõtte tasandil on tõhus viis noorte osaluse struktuurseks integreerimiseks sotsiaaldialoogi. Komitee tõstab esile Austria noorte usaldusnõukogusid.

1.10. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles toetama projekti „SOLiD“ ([2]) kolmandat etappi, et tagada väljatöötatud vahendite kestlik rakendamine. Lisaks tuleks seda etappi kasutada sellise noorte harta koostamiseks, mis sarnaneb olemasolevale naiste hartale, uurides samal ajal noortele suunatud nõuandemehhanismide loomise võimalust.

1.11. Kodanikuühiskonna dialoog peaks laienema, kaasates erinevaid rühmi, sealhulgas naisi, vähemusi ja haavatavaid kogukondi, sihipärase rahalise toetuse ning tõhusamate ja interaktiivsemate dialoogimehhanismide kaudu, mida vahendavad professionaalsed moderaatorid ja mis kavandatakse koostöös noortega.

1.12. Noorteorganisatsioonide ja noortenõukogude esindatust riigiasutustega peetavates aruteludes tuleks suurendada, tunnustades noorsootöötajaid konsultatsiooniprotsessides oluliste osalejatena ning tagades neile sisulise panuse andmiseks vajaliku ruumi ja vahendid. Oluline on töötada välja noortestrateegiad, millega tugevdatakse noorte kodanikuühiskonna dialoogis osalemise legitiimsust, luua noortenõukogud riikides, kus neid ei ole, ning suurendada noortevaldkonna eelarvet kõigil territoriaalsetel tasanditel, eelkõige kohalikul tasandil.

1.13. Kodanikuühiskonna dialoogis tuleb esikohale seada läbipaistvus ja võrdsed võimalused, kehtestades noorte osalejate valikuks selged kriteeriumid ning tagades, et nii tunnustatud noorteühendustel kui ka rohujuuretasandi liikumistel on realistlik võimalus osaleda. On oluline töötada välja ühised standardid ja terviklik õigusraamistik, mis hõlmab sihtotstarbelisi tugistruktuure, nagu meeskonnad ja kontaktpunktid, et tagada noorte korrapärane ja järjepidev osalemine dialoogiprotsessides.

1.14. Noorte juhitavate struktuuride omavahelisi sidemeid tuleb tugevdada, et edendada piirkondlikku koostööd ning hoogustada ideede ja võimaluste vahetamist erisuguste rühmade vahel. Komitee kutsub avaliku sektori asutusi üles tagama rahastamise piirkondlike noortevõrgustike ja noortekohtade toetamiseks. Lisaks on oluline tugevdada noorteorganisatsioonide osalemist ELi välissuhetes, edendades koostööd ELi delegatsioonidega ja lihtsustades liikuvusprogrammides osalevate noorte viisataotlusmenetlusi.

([2]) https://solidmed.eu/en.

2. **Üldine taust**

2.1. Komitee märgib, et noored on kultuuriliselt, majanduslikult ja poliitiliselt heterogeenne rühm. Noorte kogemused ja olud on väga erinevad. Seetõttu tuleb loobuda noorte ühemõõtmelisest määratlemisest, tunnistades eri noorterühmade eripära ja rakendades intersektsionaalset lähenemist, et vältida noorte geograafilise ja sotsiaalpoliitilise mitmekesisuse tähelepanuta jätmist.

2.2. Paljusid institutsioone ja poliitilisi organisatsioone iseloomustavad nende loomisest saadik väga kontsentreeritud ülalt-alla võimustruktuurid. Noored aga kalduvad osalema kohalikes alt-üles struktuurides ja rohujuuretasandi liikumistes ning tegelema poliitiliste küsimustega, millele poliitikas laiemalt vähe tähelepanu pööratakse (nt kliima- ja sotsiaalne õiglus, poliitiline osalemine, vähemuste õigused, loomade õigused) ([3]).

2.3. Komitee tunnistab erinevaid suhtlusvahendeid ja poliitilise aktivismi vorme, mida noored tihti kasutavad, sealhulgas osalemisest keeldumine, institutsiooniliste struktuuride boikoteerimine ja poliitilise aktivismi ametlike meetodite mittekasutamine, mida näib soodustavat pigem poliitiline pettumus kui poliitiline apaatia ([4]).

2.4. Piirkonna noorte sotsiaalmajanduslikku olukorda iseloomustavad suur tööpuudus, ebatüüpiline ja mitteametlik osaajatöö, madalad palgad ja kvaliteetsete töökohtade vähesus (sh tasustamata praktika). Piirkonnas on suhteliselt suur osakaal noori, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, moodustades kuni kolmandiku noortest. Praegune inflatsiooni-probleem, eluasemete ülejõukäivad hinnad ja kõrged üürid on noorte jaoks pakiline küsimus.

2.5. Koolist väljalangenute, eriti koolist välja langenud noorte naiste suur arv ja kõrgkooli lõpetanute kõrge töötuse määr piirkonnas viitavad halva kvaliteediga haridussüsteemidele – eriti maapiirkondades –, mis ei õpeta tööturu jaoks vajalikke oskusi. Hariduse piiratud kättesaadavus on märkimisväärne probleem, kuna paljudel peredel puuduvad vahendid hariduskulude katmiseks. Lisaks on suurenenud kõrge kvalifikatsiooniga inimeste osakaal piirkonnast välja rändavate inimeste seas, mis viitab ajude äravoolule.

2.6. Noorte esindajate olukorda piirkonnas iseloomustavad tõsised julgeolekuprobleemid ja muud takistused. Peale selle peavad naised, puuetega inimesed, pagulased, rändajad, etnilised ja keelelised vähemused, põlisrahvaste noored, maapiirkondade noored, LGBTQ+ kogukonna liikmed ja teised haavatava taustaga rühmad ületama veel enam tõkkeid seoses poliitilise esindatuse, võimaluste kättesaadavuse, tööturu ja muude valdkondadega.

3. **Noorte kaasamine sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi osalusprotsessidesse**

3.1. ***Sotsiaaldialoog***

3.1.1. ILO määratluse kohaselt hõlmab sotsiaaldialoog igat liiki läbirääkimisi, konsultatsioone ja teabe jagamist valitsuste, tööandjate organisatsioonide ja ametiühingute esindajate hulgas või nende vahel majandus- ja sotsiaalpoliitikaga seotud ühist huvi pakkuvates küsimustes. See võib olla kolmepoolne protsess, mille üheks osapooleks on valitsus, või koosneda töötajate ja juhtkonna vahelistest kahepoolsetest suhetest. Sotsiaaldialoogi protsessid võivad olla mitteametlikud või institutsioonilised. Sageli ühendavad nad mõlemat elementi. Need protsessid võivad aset leida riiklikul, piirkondlikul või ettevõtte tasandil ja olla kutsealadevahelised, valdkondlikud või kombineerida mõlemat omadust.

3.1.2. Sotsiaaldialoogil on keskne roll majandus-, töö- ja sotsiaalpoliitika mõjutamisel ning lähenemise edendamisel elu- ja töötingimuste valdkonnas. See on väärtuslik vahend majandusliku ja sotsiaalse vastupanuvõime, konkurentsivõime ning kestliku ja kaasava majanduskasvu edendamiseks, nagu on rõhutatud komitee arvamuses SOC/764 ([5]).

([3]) Vastavalt noorte esindajate sõnavõttudele uurimisrühma koosolekutel ja Anna Lindhi sihtasutuse noortefoorumil.
([4]) Vastavalt noorte esindajate sõnavõttudele uurimisrühma koosolekutel ja Anna Lindhi sihtasutuse noortefoorumil.
([5]) ELT C 228, 29.6.2023, lk 87.

3.1.3. Kollektiivläbirääkimiste protsess on oluline sotsiaaldialoogi vahend, mille eesmärk on tagada inimväärsed töötingimused ja õiglus töökohal. Sotsiaaldialoogi poliitiline võtmeroll on tingitud vajadusest tulla toime uute ülesannetega, nagu õiglane üleminek, kliimamuutused ja noorte mõjuvõimu suurendamine. Sotsiaaldialoog ei piirdu palgaläbirääkimistega. Arvestades, et mainitud probleemid puudutavad eriti noori, on väga oluline tagada, et noortel oleks oluline roll sotsiaalpartnerite organisatsioonides, ning julgustada noori nendega ühinema.

3.2. *Sotsiaaldialoog Vahemere piirkonnas*

3.2.1. „Piirkonnas seisavad töötajate organisatsioonid, nagu ametiühingud, silmitsi raskustega, [...] eelkõige seoses liikmesuse, ühinemisvabaduse ja tõhususega oma õiguste kaitsmisel ja nõudmiste esitamisel. Paljud MENA piirkonna valitsused piiravad ühinemisvabadust ([6])."

3.2.2. Piirkonna riike iseloomustab sageli piisava raamistiku puudumine tõhusaks sotsiaaldialoogiks. Kuigi mõned riiklikud sotsiaaldialoogi raamistikud tagavad kolmepoolse sotsiaaldialoogi, on iseseisvad valdkondliku ja ettevõtte tasandi kahepoolse dialoogi struktuurid väga piiratud. Ametiühingutesse kuulumise määr ja kollektiivläbirääkimiste ulatus on endiselt suhteliselt väike. See piirab sotsiaalpartnerite suutlikkust mõjutada avaliku sektori otsuste tegemist ja järelikult ka inimeste, eelkõige noorte sotsiaal-majanduslikku olukorda.

3.2.3. Vastupidavate ja edukate sotsiaaldialoogi struktuuride loomiseks tuleb tööandjate organisatsioonid ja ametiühingud arvata sotsiaalse raamistiku põhiinstitutsioonide hulka. Komitee väljendab heameelt selliste algatuste üle nagu Vahemere lõunapiirkonna sotsiaaldialoog (SOLiD), mis võimaldab piirkondadeülest teadmiste vahetust heade tavade ning õiguslike ja struktuursete raamistike osas. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles toetama projekti „SOLiD" kolmandat etappi, et tagada väljatöötatud vahendite kestlik rakendamine. Lisaks tuleks seda etappi kasutada sellise noorte harta koostamiseks, mis sarnaneb olemasolevale naiste hartale, ([7]) ning noortele suunatud nõuandemehhanismide loomise võimaluse uurimiseks.

3.3. *Kodanikuühiskonna dialoog*

3.3.1. Kuigi kodanikuühiskonna dialoogi universaalset määratlust ei ole kokku lepitud, tunnustatakse seda laialdaselt kui kodanikuühiskonna organisatsioonide töö üht olulist osa. See aitab tagada, et kodanike häält võetakse otsustusprotsessides kuulda, eriti arvestades suurt usaldust kodanikuühiskonna organisatsioonide vastu, kodanikuühiskonna osalemise kasvavat tõhusust ja traditsiooniliste osalusmehhanismide rolli nõrgenemist ([8]).

3.3.2. Kodanikuühiskonna dialoogi valdkondlikud, valdkonnaülesed ja horisontaalsed komponendid edendavad koostööd ja kaasatust avaliku halduse valdkonnas, suurendades poliitika legitiimsust ja selle eest vastutuse võtmist. See leiab aset kahe üksteist täiendava mõõtme kaudu: 1) dialoog kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel arvamuste ja eksperditeadmiste vahetamiseks ning 2) struktureeritud dialoog kodanikuühiskonna organisatsioonide ja valitsusasutuste vahel, et tagada erinevate seisukohtadega arvestamine poliitikakujundamises.

3.3.3. Traditsiooniliste osalusmehhanismide tähtsuse vähenemine rõhutab tungivat vajadust selliste uuenduslike kodanikuühiskonna dialoogi protsesside järele, mis on kooskõlas noorte huvide ja osalemisviisidega ([9]).

3.3.4. ELi noortedialoog ([10]) ja ELi noortetest ([11]) on head näited kaasava poliitikakujundamise vahenditest, mis võimaldavad noorte esindajatel osaleda konsultatsioonides, mõjuhinnangutes ja mõju leevendamises. See edendab noorte integreerimist institutsioonide tasandil.

([6]) „The future of work: Trade unions in transformation", *International Journal of Labour Research*, 2019, kd 9, väljaanne 1–2 (lk 226).
([7]) https://solidmed.eu/sites/default/files/2023-05/Womens-charter.pdf.
([8]) „The impact of civil society organisations in Europe", Civil Society Europe, 2019; „Future of Europe", Eurobaromeetri eriuuring 500, lk 19, 2020.
([9]) „Political Participation and EU Citizenship: Perceptions and Behaviours of Young People", Euroopa Komisjon, 2016; „Co-deciding with Citizens: Towards Digital Democracy at EU Level", Euroopa Kodanike Teenistus, 2015.
([10]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus – „ELi noortedialoogi järelmeetmete tugevdamine" (ELT C, C/2024/6866, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6866/oj).
([11]) ELT C 486, 21.12.2022, lk 46.

3.4. *Kodanikuühiskonna dialoog Vahemere piirkonnas*

3.4.1. Võttes arvesse kasvavat rahulolematust poliitiliste institutsioonidega, on kodanikuühiskonna dialoog kujunemas oluliseks mehhanismiks, mille abil ületada usalduslõhe üldsuse ja poliitikakujundajate vahel ning reageerida ühiskondlikule frustratsioonile, eelkõige sellistes pakilistes küsimustes nagu töötus, sotsiaalne ühtekuuluvus ja kliimamuutused.

3.4.2. Ühiste standardite ja tervikliku õigusraamistiku puudumine põhjustab kodanikuühiskonna dialoogi tavades märkimisväärseid erinevusi. Lisaks on riikide erineva poliitilise konteksti, ajaloolise pärandi, kultuurinormide ja ühiskondlike struktuuride tulemuseks killustatus, mis põhjustab kogu piirkonnas kodanikuühiskonna dialoogi ebajärjepidevust ja mitteametlikkust.

3.4.3. Paljud dialoogivõimalused on ühekordsed konsultatsioonid, mitte tõelised dialoogialgatused. See tekitab kahtlusi kaasatuse, vastutuse ja läbipaistvuse osas. Kuigi valdkondlik dialoog toimub teatava aja tagant, on valdkonnaülene dialoog ebaregulaarne ega järgi struktureeritud protsesse, mis põhjustab katkestusi ja ebajärjepidevust.

3.4.4. Kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemine õõnestab kodanikuühiskonna organisatsioonide tõhusust, piirates nende võimet muutuste eest seista. Piiravad õigusraamistikud, riigipoolne koopteerimine, bürokraatlikud takistused, valikuline rahastamine ja tsensuur õõnestavad veelgi kodanikuühiskonna organisatsioonide autonoomiat ja mõju kodanikuühiskonna dialoogis. Mõnes riigis mõjutab see ka koostöövõimalusi valitsustevaheliste organisatsioonidega.

3.4.5. Sotsiaalmeedia platvormid ja digitaalsed sidevahendid muudavad kodanikuühiskonna dialoogi maastikku, pakkudes uusi võimalusi noorte kaasamiseks. Tuleb aga tegeleda ohutuse, väärinfo, veebiahistamise ja digilõhega seotud probleemidega, et tagada kaasavad ja konstruktiivsed dialoogistruktuurid ([12]).

4. **Institutsiooniliste osalusprotsesside eeldused ja praegused probleemid noorte seisukohast Vahemere piirkonnas**

4.1. Sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi protsessid on demokraatliku osalemise nurgakivi. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel, noorteorganisatsioonidel, tööandjate organisatsioonidel ja ametiühingutel on raske otsustusprotsessides tõhusalt osaleda. Paljudes MENA riikides on ühinemisvabadus, sõnavabadus ning üldiselt tööandjaid, töötajaid ja kodanikuühiskonda esindavate organisatsioonide pädevus ja võime kaitsta nende õigusi ja väljendada nende nõudmisi piiratud. On oluline toetada demokraatlikke protsesse laiemalt, mitte ainult valimisi. Selleks tuleb luua kaasamismehhanisme, mida iseloomustavad kodanikuvabadus, läbipaistvus, teabe kättesaadavus ja igaühe võimalus osaleda.

4.2. Komitee juhib tähelepanu sellele, et vaatamata noorte tohutule potentsiaalile jäävad nad sageli osalusprotsessidest kõrvale ([13]). Noorte vähene osalemine valimistel, alla 35-aastaste juhtide nappus kõrgetel ametikohtadel ning sümboolse kaasamise või osalusprotsessidest kõrvalejätmise juhtumid näitavad, et noorte täielikule osalemisele otsuste tegemisel on endiselt takistusi. Poliitikakujundajate hulgas puudub mitmekesisus ja alaesindatud on eelkõige ebasoodsas olukorras olevad rühmad. Seetõttu on noortel raske leida eeskujusid, kellega suhestuda.

4.3. Sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi struktuurid põhinevad endiselt aegunud paradigmadel ja meetoditel, mis ei suuda noori kaasata. Noorte aktiivset osalemist takistavad usaldamatus institutsiooniliste struktuuride vastu ja pettumine nendes. See on tingitud jäikade raamide seadmisest ja suutmatusest integreerida noori struktuurselt organisatsioonilistesse raamistikesse, mis tõepoolest peegeldaksid noorte huve.

4.4. Arusaamad traditsioonilistest võimu- ja juhtimisstruktuuridest (nt patriarhaalsetest struktuuridest) ja eelarvamused noorte suhtes takistavad noori osalemast. Kuna noored naised seisavad silmitsi veel suuremate probleemide ja takistustega, on oluline toonitada naisteorganisatsioonide jõupingutusi, mida nad teevad rõhuvate traditsiooniliste struktuuride ületamiseks.

([12]) Vt Euromesco poliitikaülevaade „*Youth deliberation and participation in the Euro-Mediterranean region*“ (2023).

([13]) „Be Seen, Be Heard: Understanding young people's political participation“. https://www.youthforum.org/files/UPDATED_UN_REPORT_TBS_Accessible_Version_090622.pdf.

4.5. Probleemide kindlakstegemiseks ja selleks, et anda noorte huvidele koht osalusprotsessides, on vaja piisavaid noortevaldkonna teadusuuringuid. Andmete puudulik kättesaadavus, eriti kohalikul tasandil, ja disagregeeritud andmete puudumine noorte – eelkõige maapiirkondadest pärit noorte ja noorte naiste – tegeliku olukorra kohta, on olulised probleemid, mis põlistavad noorte huvide alaesindatust eri poliitikavaldkondades.

4.6. Noorte osalemist sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi algatustes piiravad logistilised (nt liikuvuse ja viisadega seotud) tegurid ja puudujäägid taristus. Komitee rõhutab, et noorte jaoks on vaja tõhusaid toetusmehhanisme, sealhulgas majanduslikke, sotsiaalseid ja hariduslikke ressursse.

4.7. Komitee juhib tähelepanu haavatavate noorte, sealhulgas NEET-noorte, noorte naiste, puuetega inimeste, pagulaste, rändajate, etniliste ja keeleliste vähemuste, põlisrahvaste noorte, maapiirkondadest pärit noorte ja LGBTQ+ kogukonna liikmete vajadustele. Samuti rõhutab komitee raskusi noorte kaasamisel kohalikes kogukondades ja nende noorte kaasamisel, kellel on keelatud osaleda poliitilistes ja kodanikuühiskonna tegevustes. Kohalikud noorteprojektid ja -algatused kannatavad sageli rahaliste vahendite puuduse ja vähese poliitilise toetuse tõttu.

4.8. MENA riikide organiseeritud kodanikuühiskond on näidanud üles vastupanuvõimet ja suurt pühendumist demokraatlikele väärtustele, toetades riikidevahelise koostöö kaudu inimõigusi, noorte osalemist ja õigusriiki. Hoolimata poliitilistest pingetest, julgeolekuprobleemidest ja ressursipiirangutest jätkavad paljud kodanikuühiskonna organisatsioonid, sealhulgas sotsiaalpartnerid, tööd selle nimel, et viia ellu jagatud visioon Vahemerest kui integreeritud ühisest ruumist.

5. **Soovitused**

5.1. ***Ühised soovitused***

5.1.1. Noored tuleb kaasata poliitikakujundamise protsessi kõikidesse etappidesse – alates otsuste tegemisest kuni rakendamise ja hindamiseni –, luues kaasavaid ja läbipaistvaid struktuure, nagu professionaalsete moderaatorite vahendatud pikaajalised dialoogiraamistikud, ning kavandades vajalikke ruume koostöös noortega, et tagada nende aktiivne osalemine. Lisaks on väga oluline luua kogu protsessi hõlmavad tugevad järelevalve-, tagasiside- ja aruandlusmehhanismid ([14]).

5.1.2. Uue, Vahemere piirkonna voliniku ametisse nimetamine peaks aitama leida uusi viise noorte ulatuslikumaks kaasamiseks ELi poliitika kujundamisse, sealhulgas naabruspoliitika küsimustesse, luues Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee osalusel alalise noorte kaasamise struktuuri.

5.1.3. Komitee nõuab tasakaalustatud ja kaasavaid valikumenetlusi, et vältida eelisjuurdepääsuga noorte ja organisatsioonide üleesindatust, tagades läbipaistvad ja juurdepääsetavad esialgsed valikuetapid.

5.1.4. Uuenduslikud meetmed noorte kaasamiseks sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi struktuuridesse on olulised, et asetada noored organisatsiooniliste struktuuride keskmesse (arutada tuleks noortekvootide kehtestamist). See hõlmab koostöökultuuri edendamist konkurentsi asemel, lugupidavat suhtumist ka võimalike lahkarvamuste korral ja noorte tunnustamist valdkondlike ekspertidena, andes neile olulised ametikohad. Uute suhtlusvormide, eelkõige digivahendite kasutamine ja uute narratiivide loomine on noorteni jõudmisel otsustava tähtsusega. Komitee toetab ka keelebarjääri kõrvaldamist rahvusvahelistes programmides, võimaldades inimestel võimaluse korral rääkida oma emakeeles.

5.1.5. Komitee rõhutab, et on oluline luua noortele suutlikkuse suurendamise võimalusi, et nad saaksid arendada oskusi, mis on vajalikud organisatsioonides juhtivatele kohtadele asumiseks ja poliitikakujundajatega läbirääkimiste pidamiseks.

([14]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring „Noorte struktureeritud ja sisukas osalemine poliitika- ja otsustusprotsessides – kohalike, riiklike, ELi ja rahvusvaheliste heade tavade kaardistamine“.

5.1.6. ELil on oluline roll piirkondliku integratsiooni toetamisel. Noorte juhitavate struktuuride omavaheline ühendamine on oluline samm ideede, kultuuride ja koostöötavade piirkondliku (piirkondadevahelise) vahetuse edendamisel selles mitmekesises piirkonnas ja heterogeenses rühmas. Komitee kutsub üles toetama piirkondlikke noortevõrgustikke ja tagama noortega seotud ürituste rahastamise.

5.1.7. Nagu märgitakse arvamuses REX/566, ([15]) on oluline tugevdada noorte kaasamist ELi välissuhetesse. Komitee kordab oma soovitust edendada koostööd noorteorganisatsioonide ja ELi delegatsioonide vahel ning suurendada teadlikkust noortepoliitikast. Lisaks peavad viisataotlusmenetlused olema kergesti kättesaadavad, eriti noorte jaoks.

5.1.8. Komitee rõhutab, et noorte esindajate struktuurseks kaasamiseks tuleb tagada osalejate julgeolek, eelkõige inimõiguste, kliimaõigluse ja töötaja õiguste valdkonnas. Komitee rõhutab vajadust kaasata ebasoodsas olukorras olevate rühmade esindajad osalusprotsessidesse ja kutsub üles tegema rohkem jõupingutusi, et luua ligipääsetavad struktuurid mitmekesise esindatuse tagamiseks. Lisaks on väga oluline töötada välja toetusprogrammid haavatavate rühmadeni jõudmiseks. On oluline suurendada noortevaldkonna eelarvet kõigil territoriaalsetel tasanditel ja eriti selleks, et toetada kohalikke kogukondi ja anda rahalist toetust noorte liikuvusele. Sellised programmid nagu Erasmus+ pakuvad noortele, noorsootöötajatele ja noorsootööd tegevatele organisatsioonidele koostöövõimalust.

5.1.9. Komitee märgib, et haridussüsteemid peaksid looma toetavaid ökosüsteeme asjakohaste oskuste (nt poliitiline ja digitaalne kirjaoskus) omandamiseks, et noored saaksid osalusprotsessides enesekindlamalt kaasa lüüa. Kodanikuühiskonna organisatsioonid ja sotsiaalpartnerid peaksid oma haridusprogrammide ja -algatuste raames korraldama noortele suutlikkuse suurendamise seminare, sealhulgas tihedama koostöö kaudu akadeemiliste ringkondade ja ärimaailmaga.

5.1.10. Komitee rõhutab vajadust teadusuuringute järele, mis keskenduvad noorte rollile tööturul, hariduses, osalusprotsessides ja ühiskondlikus elus. Piirkonna ülikoolide, uurimisinstituutide, kutsehariduse ja -õppe programmide ning keskharidusasutuste vahelist koostööd tuleb tugevdada, seades kesksele kohale noorte aktiivse kaasamise ja luues turvalise teaduskeskkonna. Kohapealsed, pikaajalised ja roteeruvad väliuuringud kohalike noortestruktuuride kohta võivad anda olulisi teadmisi noorte huvide tulemuslikuks integreerimiseks.

5.1.11. Kuna kõrge kvalifikatsiooniga inimeste osakaal piirkonnast välja rändavate inimeste seas on suurenenud, kutsub komitee üles võtma tõhusaid meetmeid ajude äravoolu vastu.

5.2. *Soovitused seoses noorte osalemisega sotsiaaldialoogis*

5.2.1. Komitee rõhutab vajadust reformida tööturgu, eesmärgiga hõlbustada üleminekut mitteametlikult töölt seaduslikule ja inimväärsele tööle ning tegeleda ebatüüpiliste ja ebakindlate töövormide põhjustatud probleemidega, mis on piirkonnas üks põletavamaid küsimusi. Komitee soovitab koostada koos sotsiaalpartneritega riiklikud tegevuskavad kooskõlas ILO soovitusega nr 204 ([16]).

5.2.2. Komitee rõhutab nende meetmete olulisust, millega edendatakse aktiivset osalemist tööturul ja kvaliteetsete avalike teenuste osutamist, nagu kvaliteetne ja taskukohane lapsehoiuteenus ja pikaajaline hooldus, et soodustada noorte naiste tööhõivet. Samuti soovitab komitee seada esikohale sotsiaalsed õigused, töötades välja riiklikud vahendid.

5.2.3. Komitee rõhutab vajadust tugevdada kolmepoolset ja kahepoolset sotsiaaldialoogi. Selleks tuleb eelkõige rakendada terviklikult ILO olulisi sotsiaaldialoogi käsitlevaid konventsioone, sealhulgas ILO C098, ([17]) ILO C135, ([18]) ILO C087 ([19]) ja ILO C154 ([20]). Samuti on oluline tugevdada sotsiaalpartnerite rolli riiklike poliitikameetmete ja strateegiate väljatöötamisel. Selliste vaatluskeskuste loomine, mis jälgivad sotsiaalpartnerite osalemist avalikus otsustusprotsessis, võiks olla tõhus vahend sotsiaaldialoogi jaoks asjakohase raamistiku loomiseks.

([15]) ELT C 184, 25.5.2023, lk 5.
([16]) ILO R204 – Soovitus seoses üleminekuga mitteametlikult majanduselt ametlikule majandusele, 2015 (nr 204).
([17]) ILO C098 – Organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kaitse konventsioon, 1949 (nr 98).
([18]) ILO C135 – Töötajate esindajate konventsioon, 1971 (nr 135).
([19]) ILO C087 – Ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon, 1948 (nr 87).
([20]) ILO C154 – Kollektiivläbirääkimiste konventsioon, 1981 (nr 154).

5.2.4. Komitee rõhutab, et kasulikud on noorte tegevuskavad, mis sisaldavad konkreetseid meetmeid ja vahendeid kaasavamate organisatsiooniliste raamistike loomiseks, et toetada noorte osalemist sotsiaalpartnerite organisatsioonides. Lisaks võib organisatsioonides suutlikkuse suurendamine seoses läbirääkimisoskuste alase koolitusega, nagu ka ebasoodsas olukorras olevate rühmade vajadustele vastav erikoolitus, hõlbustada noorte esmakordset osalemist sotsiaaldialoogi struktuurides. Mentorlusprogrammide loomine võib olla parem kui juhtimisprogrammide loomine, kuna see annab võimaluse tulevaste juhtidega võrdsetel alustel kohtuda ja neid koolitada.

5.2.5. Komitee rõhutab, et tähtis on toetada sotsiaaldialoogi struktuuride loomist ettevõtte tasandil. Töönõukogud on vajalik vahend, et muuta ettevõtted vastupanuvõimelisemaks, majanduslikult edukamaks ja võimeliseks looma inimväärseid töökohti, nagu ka selleks, et edendada demokraatiat töökohal (vt SOC/746 ([21])).

5.2.6. Üliioluline on noorte töötajate kaasamine sotsiaaldialoogi struktuuridesse ettevõtte tasandil. Noorte julgustamine töökohal demokraatlikes protsessides osalema toetab noorte kaasamist ning aitab neil omandada oskusi ja kogemusi oma huvide esindamisel. Noorte huvidele ametliku vormi andmiseks soovitab komitee julgustada noori töötajaid osalema kollektiivläbirääkimistel, et nad saaksid esindada oma huve kollektiivlepingutes.

5.2.7. Noortele mõeldud esindusstruktuuride loomine ettevõtte tasandil on tõhus viis noorte osaluse struktuurseks integreerimiseks sotsiaaldialoogi. Komitee tõstab esile Austria noorte usaldusnõukogusid ([22]). Noorte usaldusnõukogud esindavad ettevõtete noorte töötajate ja õpipoiste majanduslikke, sotsiaalseid, tervise- ja kultuurihuve. Iga viie või enama noore töötajaga ettevõte on kohustatud hõlbustama noorte usaldusnõukogu demokraatlikku valimist noortekogu poolt. Noorte usaldusnõukogu liikmetel on seadusega tagatud eriõigused ja -kohustused noorte töötajate huvide esindamiseks. Noorte töötajate ametlik tunnustamine valimiste kaudu suurendab nende tõsiseltvõetavust töökohal ning võimaldab neil omandada oskusi ja kogemusi töötajate esindamisel.

5.3. *Soovitused seoses noorte osalemisega kodanikuühiskonna dialoogis*

5.3.1. Tuleb kehtestada ühised standardid ja terviklik õigusraamistik, millega nähakse ette kaasamise struktureeritud mehhanismid. Institutsioonid peaksid looma spetsiaalsed tugistruktuurid, sealhulgas spetsiaalsed meeskonnad ja kontaktpunktid, et hõlbustada korrapärast ja organiseeritud dialoogi kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Kodanikuühiskonna dialoogi protsesse tuleks korrapäraselt hinnata, et teha kindlaks puudused ja vajalikud parandused, tagamaks, et osalustavad on jätkuvalt tõhusad ja kaasavad.

5.3.2. On vaja tagada, et kodanikuühiskonna dialoogi protsessid oleksid kaasavad, keskendudes aktiivselt eri rühmadele, sealhulgas naistele, vähemustele ja haavatavatele kogukondadele, pakkudes noorteorganisatsioonidele rahalist toetust ja vahendeid, edendades kaasavaid strateegiaid ning soodustades noorte seas võrgustike loomist ja koostööd.

5.3.3. Tugevdada tuleb nii noorte kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajate kui ka ametnike suutlikkuse suurendamise algatusi. Noorte esindajate puhul tuleks keskenduda poliitilisele kirjaoskusele, huvikaitsele ja demokraatlike protsesside mõistmisele, et nad saaksid poliitilisi tulemusi tõhusamalt mõjutada. Ametnikele tuleb pakkuda oskuste täiendamise võimalusi, et suurendada nende suutlikkust pidada kodanikuühiskonnaga tõhusalt dialoogi.

5.3.4. On vaja suurendada investeeringuid digitaristusse, et pakkuda uusi võimalusi kodanikuühiskonna dialoogiks ja tegeleda piiratud internetiühenduse probleemiga, mis puudutab paljusid noori. Tuleb suurendada noorte digikirjaoskust, et nad saaksid väljendada oma seisukohti, korraldada kampaaniaid ja osaleda tõhusamalt piiriüleses koostöös. Vajalik on sotsiaalmeedia ja muude digivahendite kasutamine teabe levitamiseks, noorte hulgas laiema publiku kõnetamiseks ja noorte piiriüleseks ühendamiseks, edendades kaasavamat, turvalisemat ja arusaadavamat dialoogi.

5.3.5. On tähtis investeerida kodanikuühiskonna dialoogi ja osalemise kultuuri edendamisse, integreerides kodanikuõpetuse koolide õppekavadesse ning edendades hariduskampaaniaid, et suurendada teadlikkust kodanikuühiskonna dialoogist ja solidaarsusest kui sotsiaalse kaasatuse põhielementidest. Tuleb lihtsustada menetlusi, mille alusel kodanikuühiskonna organisatsioonid viivad haridusasutustes ellu kodanikuhariduse projekte, vähendades samal ajal valitsusepoolset järelevalvet, et võimaldada autentsemat kodanikuaktiivsust.

([21]) ELT C 228, 29.6.2023, lk 43.

([22]) https://www.oegj.at/content/dam/oegj/downloads/dokumente/20220915%20H2JVR%20Brosch%C3%BCre%20WEB.pdf (ainult saksa keeles).

5.3.6. Oluline on tunnustada noortenõukogusid legitiimsete osalejatena ja toetada sõltumatute noortenõukogude loomist riikides, kus neid ei ole. On vajalik suurendada noortevaldkonna eelarvet kõigil territoriaalsetel tasanditel ja luua kohalikud nõuandekomiteed, kuhu kuuluvad noorte esindajad, et suurendada kodanikuarutelu kohalikul tasandil. Tuleb töötada välja noortestrateegiad, mis tugevdavad noorte komponenti kodanikuühiskonna dialoogi protsessides, pakkudes noortele otseseid võimalusi mõjutada kohalikku valitsemist ja tagada, et nende häält võetakse otsustusprotsessides kuulda.

5.3.7. Noorsootöö tähtsuse tunnistamine kodanikuühiskonna dialoogis on vajalik. Tuleb suurendada noorteorganisatsioonide tegutsemisruumi ja esindatust riigi vastaspoolte seas kodanikuühiskonna dialoogi algatustes (milles tavaliselt osalevad kodanikuühiskonna organisatsioonid, kuid mitte alati noorte juhitud kodanikuühiskonna organisatsioonid). See hõlmab noorsootöötajate legitiimsuse suurendamist ja selle tagamist, et neid tunnustatakse peamiste osalejatena, keda konsultatsiooniprotsessides ja ametiasutustega peetava struktureeritud dialoogi mehhanismides kuulda võetakse.

5.3.8. Tähtis on edendada põlvkondadevahelist dialoogi, luues teadmiste vahetamisel, koostööl, koordineerimisel ja koosloomisel põhinevad kaasjuhtimise mehhanismid. See lähenemisviis peaks hõlmama vanemate põlvkondade nõustamist noortega töötamise alal, tugevdades solidaarsust ja võttes omaks dünaamilised muutused, mida noorte osalemine kodanikuühiskonna dialoogis kaasa toob. Noori ümbritseva narratiivi muutmine, tunnustades nende panust, annab lisaõigustuse noorte rollile otsuste tegemisel ([23]).

Brüssel, 23. jaanuar 2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE

([23]) https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/opinions/promoting-european-intergenerational-solidarity-towards-eu-horizontal-approach.